

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК 94:327(47+57)

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2021-16-2>

Кордун О.О.

<https://orcid.org/0000-0002-2080-7624>

ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ ТА НЕВИЗНАНІ «РЕСПУБЛІКИ» ЯК ІНСТРУМЕНТИ ВПЛИВУ РОСІЇ НА ПОСТРАДЯНСЬКІ КРАЇНИ

Дослідження є спробою узагальнення практики реалізації Росією своїх впливів на пострадянському просторі в контексті гібридної агресії як суті міжнародної політики РФ в цьому регіоні. Основне вістря цієї агресії спрямоване проти тих країн з числа республік колишнього СРСР, які задекларували свій чіткий курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію (Україна, Грузія і Молдова) та таким чином стоять на заваді реалізації імперських амбіцій Росії.

Задля здійснення своїх планів Росія комплексно використовує широкий спектр інструментів та методів впливу як невійськового («soft power»), так і військового («hard power») характеру. Такий вплив здійснюється системно, протягом багатьох років та має комплексний і всеосяжний характер у різних сферах. До того ж методи і способи впливу, як і їх пріоритетність, не є сталими і різняться залежно від країни їх застосування.

Серед них не останнє місце відведене Росією маніпуляціям збройними конфліктами, що є частиною добре відпрацьованого цією країною механізму ведення т.зв. гібридних воєн з метою зміцнення свого геополітичного впливу. Підтримка чи використання певних сил у активних збройних конфліктах або ж загроза відновлення активної фази «заморожених» збройних конфліктів можуть виступати серйозним інструментом зовнішньополітичного тиску та надають Москві реальні військово-політичні переваги в регіоні.

Такі конфлікти справляють вирішальний вплив на порядок денний країн їх локалізації та приносять колосальні збитки для їх економічного та людського потенціалу. «Заморожені» конфлікти в Грузії та Молдові, як і досі активний конфлікт на сході України, стали явними перешкодами для швидкого просування цих країн на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції та створюють вкрай негативне тло для їх демократичного та економічного розвитку.

Оскільки Росія наразі не досягла своїх цілей в зонах конфліктів в Україні, Грузії та Молдові, найбільш ймовірно, що у найближчій перспективі не варто очікувати суттєвих позитивних змін у їх врегулюванні. Одним з найбільш ефективних механізмів убезпечення від експансіоністських зазіхань Росії для цих країн може стати максимальне зближення з ЄС та НАТО, а в перспективі – і вступ до цих організацій. Такий крок стане й своєрідною перемогою у гібридній війні з Росією. Адже саме заради недопущення такого варіанту Росією були створені та/або підтримуються згадані вище зони нестабільності.

Ключові слова: *пострадянський простір, Росія, вплив, незнані держави, збройні конфлікти*

Перехід Росії на початку 2000-х рр. до активної фази економічної та політичної експансії щодо колишніх союзних республік СРСР, а також відкрита збройна агресія щодо суверенних держав – Грузії (2008) та України (2014) –

зумовлює необхідність якісної переоцінки мети та інструментів впливу РФ на т. зв. пострадянському просторі (який давно вже не є цілісним регіоном) та підштовхує до кардинального переосмислення історії та досвіду пострадянських країн.

Дослідженнями різних аспектів ситуації в «невизнаних республіках» на пострадянському просторі, причин і характеру конфліктів в цьому регіоні займалося широке коло науковців, серед яких варто зазначити таких українських вчених як Г. Перепелицю [1], О. Маначинського [2], К. Поліщука [3], В. Мандрагеля [4], Т. Далявську [5], російських – А. Здравомислова [6], К. Мяло [7], В. Пряхіна [8], західних – Дж. Х'юджеса [9], Д. Лінча [10] та ін.

Спроба анексії Криму, війна на Сході України актуалізували наукові дослідження історії та сьогодення цих «республік». Ці події змінюють і увиразнюють наше розуміння сутності так званих «невизнаних держав» на пострадянському просторі. Серед актуальних українських досліджень останнього часу варто виділити публікації В. Горбуліна [11], Є. Магди [12], Р. Додінова [13], І. Зельмановича [14], О. Алексейченка [15], І. Мельничука [16], колективні монографії «Особливості суспільно-політичної модернізації країн пострадянського простору» [17], «Режим Путіна: перезавантаження-2018» [18], «Онтологія війни та миру: безпека, стратегія, смисл» [19], «Донбас в етнополітичному вимірі» [20], «Донбас і Крим: ціна повернення» [21] та інші, в яких по-новому розкривається роль та цілі Російської Федерації на території колишнього Радянського Союзу. Про агресивну сутність «путінізму» йдеться у монографії В. Ткаченка [22].

Однак продовження російської гібридної агресії щодо України, Грузії та інших пострадянських країн залишає актуальним завдання подальшого дослідження практики реалізації Росією своїх впливів на території колишнього Радянського Союзу в контексті політичної, економічної та військової експансії як суті міжнародної політики РФ в цьому регіоні.

Метою даної статті є спроба осмислення реальної ролі Російської Федерації у збройних конфліктах, створенні та підтримці сепаратистських політико-територіальних утворень у пострадянських країнах.

Зокрема, важливими для перспектив України є відповіді на такі питання:

– Як можна охарактеризувати політику Російської Федерації, яку вона здійснює щодо пострадянських країн?

– Які цілі переслідує Росія в цьому регіоні та для чого витрачає значні кошти на утримання невизнаних «республік» та підтримання тліючих конфліктів?

– Якими наслідки є наслідки такої російської політики? Чи відповідає вона інтересам України та інших країн, що входили до СРСР?

– Якою повинна бути реакція цих країн на політику, що здійснюється РФ?

Ключовою характеристикою сучасної зовнішньої політики Росії щодо «ближнього зарубіжжя» є реалізація нею «нової доктрини обмеженого

суверенітету» або «доктрини Путіна» [23].

Головні ідеї та основні елементи цього підходу були сформульовані у офіційних документах на кшталт Воєнної доктрини (в редакціях 1993, 2000, 2010 та 2014 рр.), Концепції зовнішньої політики та Стратегії національної безпеки Російської Федерації, у публічних виступах російського Президента, зокрема у: Зверненні до двох палат Федеральних зборів країни у зв'язку з пропозицією «Державної ради Республіки Крим про прийняття республіки до складу РФ» («Кримська промова», березень 2014 р.); «Валдайській промові» жовтень 2014 р.; Зверненні до Федеральних зборів РФ, грудень 2014 р., статтях В. Путіна «Росія і світ, що змінюється» від лютого 2021 р. чи про «Про історичну єдність росіян та українців» від липня 2021 р.

Як випливає з аналізу цих документів, на глобальному рівні Російська Федерація прагне позиціонувати себе як окремий незалежний полюс у багатополлярному світовому порядку та залишитись впливовим центром інтеграції в Євразії, передусім – на т. зв. пострадянському просторі. Росія хоче мати вирішальний вплив на зовнішню та внутрішню політику колишніх республік СРСР, які вважаються зоною її пріоритетних геополітичних інтересів. У межах цієї концепції пострадянські країни фактично позбавляються права на реальну незалежність, і наділяються лише таким суверенітетом, який відповідає «життєво важливим інтересам Росії». Модель відносин, яку просуває Москва, базується не на співпраці між рівними партнерами, а на вимогах безумовного прийняття російської гегемонії у регіоні.

Основними аргументами величі Росії та її претензій на особливе місце у міжнародних політичних та економічних відносинах, наведеними Путіним, виступають: розмір її території та багатства її надр, наявність у неї сил стратегічного ядерного стримування, а також «доведені таланти у сфері виробництва культурних цінностей». Такими «концептуальними аргументами» виправдовується «легітимність» як агресії РФ в Україні і анексія Криму, так і інтервенції в Грузії у 2008 р.

Бажання низки країн Східної Європи, зокрема України, приєднатися до системи колективної безпеки в особі НАТО розглядається виключно крізь призму глобального протистояння Заходу з Росією і вважається порушенням «вивіреного десятиліттями військово-політичного балансу». А стремління громадянського суспільства України, Молдови, Грузії, Киргизстану звільнитися від пут пострадянських неопатримоніальних режимів розглядається виключно як «спроби США займатися політичною інженерією» в регіонах, традиційно важливих для Росії.

На практиці ця доктрина реалізовується у форматі політичної, економічної та військової експансії Росії, яка пройшла кілька етапів в просторі і часі, розпочавшись ще в останні роки існування СРСР.

Основне вістря російської агресії було спрямоване проти тих країн пострадянського простору, які задекларували свій чіткий курс на європейську

та євроатлантичну інтеграцію (Україна, Грузія і Молдова) та таким чином стоять на заваді реалізації імперських амбіцій Росії. Тобто, не маючи змоги запропонувати привабливі і ефективні моделі інтеграції, Росія намагається не допустити розвитку альтернативних варіантів інтеграції на пострадянському просторі. В іншому разі, це поставило б під сумнів її верховенство і вплив в регіоні.

Для реалізації своїх планів Росія комплексно використовує широкий спектр інструментів та методів впливу як невійськового («soft power»), так і військового («hard power») характеру. Йдеться про пропаганду, фінансову підтримку лояльних партій/політиків і журналістів, стимулювання корупції, політичний шантаж, реалізацію інших проєктів, спрямованих на забезпечення, збереження і посилення російського впливу на оборонну, політичну, економічну, мовно-культурну та інші сфери, а також економічний тиск, кібервійни, диверсії, загрозу застосування військової сили, пряму збройну агресію тощо.

Британський дослідник Б. Сілі згрупував інструменти і методологію ведення гібридної війни Росією (в його термінології – «сучасного російського конфлікту») в сім основних блоків: політичний конфлікт; культура і управління; економіка та енергетика; військова влада; дипломатія і громадська діяльність; інформаційна та описово-оповідна війна. Сьомий елемент, який їх об'єднує у єдине ціле, забезпечує реалізацію впливу у різних сферах в межах єдиного плану відповідно до поставленої мети, забезпечує її змістовне і ресурсне наповнення, – командування і контроль [24]. За його визначенням, «сучасний російський конфлікт» – це складна і інтегрована форма державного впливу, тісно пов'язана з політичними цілями. Це політична війна, навколо якої склався повний набір державних прийомів і інструментів впливу. За підрахунками Б. Сілі, Росія оперує щонайменше 50 такими інструментами.

Такий вплив здійснюється системно, протягом багатьох років, із застосуванням широкого спектру інструментів та методів у різних сферах, має комплексний і всеосяжний характер. Він спрямовується як на персоналії, так і на інститути чи процеси, та реалізовується не лише на пострадянському просторі, а у глобальному масштабі. Як зазначається у спеціальній доповіді глави розвідувального Міноборони Сполучених Штатів С. Бар'єра Комітету Сенату США з питань збройних сил [25, р. 18-48.], для досягнення своїх цілей, які вона розуміє крізь призму глобального протистояння з США, Росія використовує множини конфліктів, в які залучені як США, так і Росія: Куба, Венесуела, Нікарагуа, Лівія, Сирія, Афганістан, КНДР, іранська ядерна проблема, арктичне протиборство, африканські кампанії та багато-багато іншого.

Методи і способи впливу, як і їх пріоритетність, не є сталими. Вони змінюються в часі на основі отриманого досвіду, розробки нових інструментів та оцінки реакції Заходу. Наприклад, в Україні та Грузії ми спостерігаємо

відмову Росії від засобів «м'якої сили» на користь «жорсткої сили». Окрім того Росія поступово змінила свою початкову амбіційну мету в Україні («проект Новороссія») на користь підтримання постійного конфлікту низької інтенсивності, який має на меті перешкодити інтеграції України до західних структур безпеки [26].

Не останнє місце в цьому арсеналі засобів відведене Росією маніпуляції збройними конфліктами на територіях колишнього Радянського Союзу. А утворені в результаті їх «заморожування» псевдодержавні утворення виступають одним з потужних інструментів широкомасштабної гібридної агресії Російської Федерації з метою утримання свого геополітичного домінування в цьому регіоні.

Навіть на етапі латентної експансії (1990-1996), політично та військово слабка Росія, якій доводилося вирішувати низку внутрішніх проблем (у Татарстані, Чечні, Інгушетії, Якутії тощо), брала участь у низці збройних конфліктів, деякі з яких тривають і досі: вірмено-азербайджанський (карабаський) (1988-1994); грузино-південноосетинський (1991-1992); грузино-абхазський (1992-1994); придністровський (1992); чеченський (перший етап, 1994-1996), у Таджикистані (1992-1997).

На етапі розширення експансії (1996 – початок 2000-х рр., приблизно до кінця 2004 р.) для реалізації своїх планів на пострадянському просторі Росія почала дедалі частіше вдаватися до «жорсткої сили». Найбільш яскравою ілюстрацією такої політики Росії стала т.зв. Друга чеченська війна (1999-2009). А з часу війни у Грузії у серпні 2008 р. можна говорити про явну і неприховану експансію із застосуванням всього арсеналу «жорсткої сили» – від економічних важелів до прямої збройної агресії та окупації частини території.

Пік цієї агресивної політики припав на початок 2014 р., коли Росія розпочала відкриту фазу гібридної агресії проти України, відкинувши всю систему міжнародного права, яка склалася у світі після Другої Світової війни. З цього моменту дії Росії повністю відповідають визначенню та ознакам агресії, встановлених ще у грудні 1974 р. резолюцією 3314 (XXIX) Генасамблеї ООН [27].

Роль Росії як агресора чітко зафіксована у низці резолюцій ГА ООН та ПАСС. Наприклад, у резолюції січня 2018 р. Парламентська асамблея Ради Європи посилалася на «триваючу російську війну проти України, яка ведеться в деяких районах Донецької та Луганської областей» [28].

Численні міжнародні організації, зокрема прокуратура Міжнародного кримінального суду, підтвердили у звіті від грудня 2019 р., що «прямі військові дії між відповідними збройними силами Російської Федерації та Україною свідчать про існування міжнародного збройного конфлікту на сході України» [29].

Водночас, фіксація такої експансії науковцями тривалий час була ускладнена з багатьох причин.

1) «Гібридний» характер агресії, коли агресор не визнає свою роль як безпосереднього учасника збройного конфлікту, натомість намагаючись ідентифікувати себе як «миротворця» та приписати об'єктові нападу роль нападника.

2) Існування реальних етнічних, політичних, соціокультурних чи/та соціально-економічних підстав для протистояння, які маскують той факт, що такі конфлікти у більшості своїй є штучно підтримуваними і керованими зовні.

3) Розтягнутість у часі, багатоетапність і повзучий характер російської експансії (для Грузії та Молдови – протягом 1992-2008 рр. та у наш час, для України – з 1992 до початку активної фази у 2014 р.).

4) Складність юридичного доведення причетності тих чи інших осіб, структур чи держав до ініціювання та організації збройного конфлікту внаслідок маскування реальних політичних цілей та перешкод для моніторингу ситуації в зонах таких конфліктів з боку незалежних міжнародних організацій.

5) Інтелектуальна залежність від російських наративів та/або надмірна академічна політкоректність, які не дозволяли однозначно інтерпретувати ситуацію в Молдові чи Грузії як російську окупацію (ефективний контроль за територіями).

Однак нові матеріали, дослідження ситуації на окупованих територіях Грузії та Молдови та досвід, накопичений Україною за останні роки, дає достатньо підстав стверджувати, що збройні конфлікти та утворені в їх результаті псевдодержави є одним з інструментів гібридної агресії Російської Федерації на пострадянському просторі з метою повернення свого геополітичного впливу в цьому регіоні.

«Маніпулювання конфліктами» дозволяє демонструвати контроль чи, принаймні, вплив на проблемні регіони, а отже маркувати себе як впливового регіонального чи світового гравця. Таким чином, за рахунок «ближнього зарубіжжя» Росія поповнює дефіцит свого глобального впливу. У зовнішньополітичній сфері Росія хоче закріпити за собою виключне право на контроль хоча б за тією частиною Європи, яка не належить до НАТО й ЄС [30].

Ці збройні конфлікти мають різні типи, причини, номінальних учасників та свій перебіг. Вони є різними за своїми масштабами і наслідками. Спільним є явна чи прихована участь в них Росії, що *de facto* є військовим втручанням у конфлікт на боці однієї з ворогуючих сторін.

У більшості випадків такою стороною є «сепаратисти»/інсургенти/«повстанці» – певні збройні угруповання, які виступають проти законного центрального уряду під гаслами самовизначення та відокремлення. Так було в Молдові, Абхазії, Південній Осетії, на Донбасі та в Криму. Виняток складає випадок Таджикистану, де Росія надала військову допомогу залежному від Росії центральному уряду, та формально міждержавний вірмено-азербайджанський конфлікт за Нагірний Карабах, де

Росія намагалася створити систему залежностей для двох країн, водночас надаючи явну перевагу Вірменії.

Тобто участь Росії у збройних конфліктах є частиною добре відпрацьованого цією країною механізму ведення т.зв. гібридних воєн, які відіграють дедалі більшу роль у російському військовому дискурсі [31] на пострадянському просторі в цілому та в конфлікті з Україною зокрема. Тактика створення «незалежних республік» виявилася настільки успішною в підриві державності Грузії й Молдови, що Кремль вирішив використати її ще й на Сході України. Виключенням стало лише російське вторгнення в Крим. На відміну від інших випадків агресії, Москва анексувала український півострів відкрито, а отже взяла на себе відповідальність за вчинок. Це призвело до запровадження серйозних санкцій, які діють до нині [32].

У найбільш загальному вираженні, механізм участі Росії в збройних конфліктах на пострадянському просторі виглядає таким чином:

- розпалювання/підтримка певного внутрішньодержавного / міждержавного конфлікту – провокування/допущення кризи у конфлікті;
- доведення кризи до стадії збройного протистояння;
- втручання Росії у вигляді «миротворця»/захисника інтересів певної групи населення відповідних країн («рускоговорящіє», громадяни РФ тощо);
- «заморожування» конфлікту (фактично – недопущення його реального вирішення), маючи на меті збереження впливу на сторони конфлікту через нав'язування різного роду «переговорів», «процесів мирного урегулювання» тощо;
- створення/підтримка в зоні «замороженого конфлікту» політико-територіального утворення, яке позиціонує себе в якості незалежної «республіки»;
- активізація/ескалація збройного конфлікту у потрібний для тиску момент.

Описана вище схема участі Росії в збройних конфліктах подібна до викладу бачення військовим керівництвом Російської Федерації сучасних гібридних воєн [33] – так званої «доктрини Герасимова» (В. Герасимов – генерал армії, Начальник Генерального штабу Збройних сил Російської Федерації — перший заступник міністра оборони Російської Федерації з 9 листопада 2012 р. [34]).

Такі конфлікти справляють вирішальний вплив на порядок денний країн їх локалізації та приносять колосальні збитки для їх економічного та людського потенціалу.

Так, за даними українського дослідника О. Лавера [35], війна у Придністров'ї в 1992 р. забрала життя 3,7 тис. осіб. У війні в Абхазії в 1992-1994 рр. загинуло близько 6,8 тис. осіб. У Південній Осетії у 1991-1992 рр. загинуло і пропало безвісти з обох боків близько 1,1 тис. осіб, у 2008 – більше 500 осіб, до того ж налічується до 400 тис. грузинів-біженців з території Цхінвальського регіону Грузії. У конфлікті за Нагірний Карабах протягом 1988-1994 рр. зафіксовано близько 30 тис. загиблих. Шокуючими є цифри втрат у

громадянській війні в Таджикистані (1992-1997). Всі втрати – вбиті, поранені, ті, хто пропав безвісти, або захворів, склали 500 тис. осіб. Лише загиблі становлять більше 50 тис. осіб, 1,5 млн. внутрішніх біженців, понад 120 тис. змушені були тікати до Афганістану.

Управління Верховного комісара ООН з прав людини оцінює загальну кількість жертв конфлікту в Україні із 14 квітня 2014 р. до 31 січня 2021 р. у розмірі 13,1-13,3 тис. осіб (серед них не менше ніж 3375 цивільних осіб, приблизно 4150 українських військових й орієнтовно 5700 членів збройних угруповань). Також у цей період приблизно 29,5-33,5 тис. людей дістали поранення [36]. Українські експерти вважають, що якщо у розрахунок також додати втрати людського капіталу, екологічні, гуманітарні та політичні збитки, а також поточні видатки на армію, тимчасово переміщених осіб і потенційні збитки, то загальна сума втрат України від агресії Росії може становити від 300 млрд. доларів [37].

Згідно з дослідженням австралійського Інституту економіки та миру в Сідней, лише за один 2016 рік Україна втратила 20,4% ВВП або 66,7 млрд. доларів. За п'ять років ця сума виростає до більш ніж 330 млрд. доларів [38].

З огляду на викладені цифри, підтримка певних сил у активних збройних конфліктах чи загроза відновлення активної фази «заморожених» збройних конфліктів можуть виступати серйозним інструментом зовнішньополітичного тиску та надають Москві реальні військово-політичні переваги в регіоні.

Заморожені конфлікти:

– Відволікають значні матеріальні та людські ресурси, які могли б використовуватися для розвитку економіки та обороноздатності таких країн.

– Гальмують економічні та демократичні перетворення, змушуючи уряди вдаватися до непопулярних, нерідко авторитарних рішень.

– Підривають авторитет центральної влади, яка (в разі здійснення проти неї інформаційної війни) виглядає в очах населення як така, що нібито «неспроможна забезпечити захист своєї території», «веде війну з власним народом», «наживається на війні» тощо.

– Роблять ослаблені внутрішніми конфліктами країни вразливими для зовнішнього втручання, застосування з боку Росії інструментів сучасних гібридних воєн, відкривають широкий простір для маніпуляцій та впливу на позиції політичних еліт.

– Створюють потенційні загрози як для національної безпеки цих країн, так і негативно впливають на систему регіональної та глобальної та безпеки.

Український дослідник Р. Додонов, аналізуючи закономірності розгортання збройних конфліктів у XXI ст. на пострадянському просторі, робить висновок, що сепаратизм на пострадянському просторі є наслідком цілеспрямованих дій Москви: «Сепаратистські рухи активізуються або в регіонах із застарілою конфліктністю між автохтонним населенням і титульною нацією, або в регіонах з відсутнім чи слабким національно-етнічним “стрижнем”. Перший варіант ми

спостерігаємо в Абхазії і Південній Осетії, другий – у Придністров'ї та на Донбасі... Сценарій розгортання збройного конфлікту обирається в Кремлі: якщо сепаратизм виникає в країнах, що позначили свою незалежну від Росії думку, то слід чекати на появу бунтівної території чергової “народної республіки”; якщо ж сепаратистські тенденції присутні в самій РФ, то пріоритет отримують тези про національну єдність і державницькі цінності» [39].

На території колишнього СРСР до таких «народних республік» належать: так звані «Республіка Абхазія» і «Південно-Осетинська республіка» на території Грузії, «Придністровська Молдовська Республіка» («ПМР») у Молдові, «Нагірно-Карабаська республіка» в Азербайджані. З 2014 р. до них додалися «Донецька Народна Республіка» та «Луганська Народна Республіка» – на тимчасово окупованих Росією територіях Сходу України.

Маючи декотрі формальні атрибути державності, як то: певну спірну територію, відносно стале населення, прапор, «закони» і «конституцію», «уряд» тощо, ці утворення не є самостійними державами, оскільки є повністю залежними від зовнішньої допомоги в економічному, військовому, політико-дипломатичному плані. Важливою їх характеристикою є те, що вони виникли в «гарячих точках» (зонах «заморожених» конфліктів), активну участь у «врегулюванні» яких брала Росія. Роль самопроголошених держав можна визначити як спеціально створену зону нестабільності для поширення впливу та джерело тиску на держави, які здійснюють незалежну від Росії зовнішню політику, з метою повернення їх у простір політичного впливу колишньої метрополії.

Так, «заморожені» конфлікти в Грузії та Молдові і все ще активний конфлікт на сході України стали явною перешкодою для швидкого просування цих країн на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції.

Такі території, окрім усього іншого, виконують роль оперативного/стратегічного плацдарму для можливого подальшого захоплення території чи контролю політики країн – жертв гібридної агресії. Скажімо, окупований Росією Цхинвальський район (т.зв. «Республіка Південна Осетія») висить «дамокловим мечем» над Тбілісі та всією Центральною Грузією. «ПМР» загрожує Україні і особливо – великому транспортно-торгівельному вузлу в Одесі та області – з південно-західного напрямку. Крим та окуповані території Донеччини загрожують портам України в Азовському та Чорному морях.

Окуповані російськими окупаційними військами український Крим і окремі райони Донбасу фактично перетворені в дослідницький полігон для випробування як модернізованих і нових російських озброєнь та військової техніки, так і для застосування забороненого (неконвенційного) озброєння, а також для перевірки нових концепцій створення та застосування російських військ, зокрема інформаційних та спеціальних операцій [40, 41].

Придністров'я й «республіки» Південного Кавказу використовуються як військово-стратегічні плацдарми для розширення впливів Росії у Південно-

Східній Європі та на Балканах, а контроль над розташованим на перетині Європи й Азії Закавказзям дає можливість просування вглиб Середнього і Близького Сходу, до басейнів Каспійського, Чорного і Середземного морів [42].

Контрольовані Росією території виступають також майданчиком для відпрацювання певних соціальних технологій, структур влади, які згодом можуть бути застосовані до іншої частини територій країни, яка зазнала агресії. Ще одне завдання – проникнення, метастазування певних ідей (тез, наративів, тез тощо), способу життя, управлінських структур тощо у державу-жертву. Тоді окупована територія виступає своєрідним «зворотним фракталом» – структурою, що намагається повторити себе у більшому масштабі. Тобто однією з цілей існування такого утворення є намір побудувати більшу систему «за образом та подобою» (тобто на тих же організаційних та ідеологічних засадах) малої системи. Подібно до того, як організаційний устрій і форма, вироблені під час революції 1905-1907 рр. у Російській імперії (Іваново-Вознесенский общегородской совет рабочих депутатов, Петербургский совет рабочих депутатов) [43, с. 110], переріс у форму державного правління цілої країни і був нав'язаний в різний час внаслідок окупації низці незалежних держав, які утворилися після розвалу Російської імперії [44, с. 489].

І тут потрібно аналізувати досвід України не лише 2014-2020 рр., але й т.зв. «Донецько-Криворізької республіки» та «УСРР» часів Української революції 1917-1921 рр. Маріонеткова псевдодержава УСРР, яка була формально заснована «Тимчасовим робітничо-селянським урядом України» 6 січня 1919 р. та формально проголошена як «окрема держава» на III Всеукраїнському з'їзді рад 6-10 березня 1919 р. Її завданням була імітація «добровільного волевиявлення» щодо входження до федерації з Росією та демонстрація наявності «справжньої» робітничо-селянської альтернативи «буржуазній» УНР [45].

Так само у 1918-1920 рр. територія нинішньої «Південної Осетії» стала плацдармом для інспірованих більшовиками принаймні трьох повстань проти демократичної Грузії. Їх метою було встановлення радянської влади і приєднання регіону до РРФСР. Усі вони зазнали поразки, однак на знак визнання заслуг цих територій у поваленні законної влади Грузинської демократичної республіки в лютому 1921 р. більшовицьке керівництво створило так звану «Південну Осетію», яка увійшла окремим суб'єктом до Закавказької Федерації, а в 1936 р. – до складу Грузинської РСР. Таким чином, було свідомо закладено основу для майбутнього грузинсько-осетинського протистояння [46].

Інструментальну сутність псевдодержавних утворень розкриває прийнятий у західних дослідженнях таких територій термін «проксі» – від англ. «проху», що означає «посередник», «представник», «особа, уповноважена діяти від імені когось». Проксі-війна (проху war), відповідно до визначення кембриджського словника, є війною, що ведеться між групами чи меншими країнами, які

представляють інтереси інших великих держав, і можуть мати допомогу та підтримку з їх боку [47]. Оксфордський словник визначає цей термін як «війна, яку розпочала велика держава, яка сама в неї не втягується» [48]. Такий тип збройного конфлікту під час гібридної агресії має для її ініціатора низку переваг:

- вони менш затратні в матеріальному плані;
- місцеві найманці краще знають ситуацію, місцевість, їм простіше займатися диверсійною діяльністю на не окупованих територіях чи в «сірій» зоні;
- втрат зазнають не представники «великої держави», а місцеве населення чи найманці;
- вони посилюють довіру ідеологічно спорідненого населення чи політиків інших країн до уряду/керівництва певного псевдодержавного утворення;
- публічне заперечення участі у певній війні зменшує ескалацію у відносинах з іншими великими геополітичними гравцями – США, Туреччиною, ЄС тощо та дозволяє уникнути наслідків, зокрема запровадження санкцій проти країни-агресора;
- відкриває можливості для «миротворчої діяльності», тобто отримання додаткових важелів впливу на ситуацію в країні, яка зазнала агресії [49].

За висновками В. Паливоди, дії Росії у конфліктах на пострадянському просторі націлені на те, щоб мирний процес розвивався під повним контролем Москви як над сепаратистською територією, так і над державою, якій ця територія належить [50]. Підтримання статус-кво щодо невирішених територіальних конфліктів дало Москві можливість впливати на внутрішню ситуацію у Грузії, Молдові та Україні шляхом сприяння сепаратистським «урядам» Абхазії, Південної Осетії, ПМР і так званих ДНР/ЛНР. Ці країни і території перебувають під «Дамокловим мечем» загроз нового розгортання конфлікту, поштовх якому може дати інформаційна, військово-політична чи фінансова підтримка однієї зі сторін протистояння.

Таким чином, активність Росії в зонах конфліктів, її фактичний контроль над невизнаними «республіками» і внаслідок цього – отримання нею серйозних важелів впливу на низку країн пострадянського простору, – створює вкрай негативне тло для демократичного та економічного розвитку країн регіону.

Висновки та рекомендації

Військова присутність Росії у Придністров'ї, на Кавказі, Донбасі та в Криму, відкрита інтервенція в Грузії та Україні призвели до того, що Київ, Кишинів та Тбілісі втратили контроль над частиною своєї території. Це також віддалило перспективи їх вступу до НАТО. Однак ці країни наразі не демонструють готовності повернутися в лоно метрополії. Окрім того, відкритий акт агресії в Україні змусив розглядати Росію як потенційну загрозу навіть такі країни як Білорусь та Казахстан, які раніше тісно співпрацювали з Росією.

Виходячи з того, що цілі в зонах заморожених конфліктів Москвою наразі не досягнуті, а також з гіпотези, що ці зони є інструментом тиску на країни пострадянського простору (країни ГУАМ), з метою недопущення їх інтеграції до ЄС та НАТО, найбільш логічним буде допустити, що у найближчий перспективі не варто очікувати суттєвих позитивних змін у врегулюванні ситуації в них.

А з огляду на значні ризики для Росії у реалізації відкритої агресії, слід очікувати посилення прихованих/проксі методів гібридної агресії щодо Молдови, України, Грузії, можливо – Казахстану та Киргизстану, що потребуватиме зусиль, спрямованих на консолідацію суспільств цих країн навколо цінностей демократії, економічної свободи та пріоритету прав людини.

Окрім самоочевидних рекомендацій щодо посилення обороноздатності, спроможності протистояти дезінформації і кібератакам, розвитку економіки, така багатоплановість російського впливу зумовлює необхідність пошуку нестандартних і комплексних відповідей асиметричного характеру. Україні в цій ситуації потрібно шукати всі можливості для максимального використання наявних міжнародно-правових механізмів для відновлення територіальної цілісності на умовах дотримання національних інтересів.

На даному етапі видається, що для України, Грузії та Молдови максимальне зближення з ЄС та НАТО, а в перспективі – і вступ до цих організацій, є не лише одним з найбільш ефективних механізмів забезпечення від експансіоністських зазіхань Росії, але й своєрідною перемогою у гібридній війні з Росією. Адже саме заради недопущення такого варіанту Росією були створені та підтримуються згадані вище зони нестабільності.

Стратегічний напрям – підтримка та розширення міжнародної коаліції демократичних держав, реально зацікавлених у врегулюванні конфліктів на пострадянському просторі з метою стабілізації ситуації в регіоні на засадах загальноновизнаних міжнародних норм та принципів.

Остаточне відновлення територіальної цілісності України неможливе без відновлення територіальної цілісності Грузії, Молдови, Азербайджану. Спільні інтереси цих країн відкривають можливості для розширення співпраці. Необхідно активніше розвивати різнопланове міждержавне співробітництво у ширшому регіональному контексті – в рамках альтернативних інтеграційних проектів та форматів співпраці, передусім за участі країн Центральної та Східної Європи, які вже стали членами ЄС та НАТО: Люблінського трикутника (платформи для політичного, економічного, культурного й соціального співробітництва між Литвою, Польщею та Україною), Асоційованого Тріо (Україна, Молдавія, Грузія), військового співробітництва у форматі Литовсько-польсько-української бригади, з державами програми ЄС «Східне партнерство», Міжмор'я чи Вишеградської групи. Саме Східна Європа нині стоїть в обороні традиційних європейських цінностей, беручи на себе весь удар російської агресії та потоку мігрантів. Необхідно також стимулювати відродження

Співдружності демократичного вибору та ГУАМ. Розширення компетенцій та можливостей цих організацій також могли б стати гібридною відповіддю на гібридну агресію Росії на пострадянському просторі.

Керівництву української держави потрібно бути свідомими своєї місії. Від здатності України чинити опір російській гібридній агресії залежить безпека інших країн, а демократичні зміни в нашій країні можуть задавати тон трансформаціям на всьому пострадянському просторі. Тому подальше дослідження історії збройних конфліктів останніх 30 років дозволяє глибше розуміти сутність сучасної гібридної агресії, яку здійснює Росія на пострадянському просторі та знаходити механізми протидії російській «жорсткій силі» і відновлення територіальної цілісності України, Грузії та Молдови.

Список використаних джерел та літератури

1. Перепелиця Г.М. Генезис конфліктів на посткомуністичному просторі Європи. К.: Стилос, 2003. 254 с.
2. Конфликты и войны после распада СССР / В. Ю. Богданович, А.Я. Маначинский, Ю.В. Егоров, В.А. Муха, А.А. Бортник. К.: Вид-во «Кий», 2008. 420 с.
3. Поліщук К. Чинники конфліктогенності та передумови виникнення і ескалації конфліктів на пострадянському просторі у 90-х роках ХХ століття. *Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини»*. 2015. № 37. Частина 3. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/175>
4. Мандрагеля В.А. Причини та характер воєн (збройних конфліктів): філософсько-соціологічний аналіз: Монографія. К.: ЄУ, 2003. 570 с.
5. Далавська Т.П. Феномен невизнаних держав: політологічний аналіз: монографія. К.: Університет «КРОК», 2018. 228 с.
6. Здравомыслов А. Межнациональные конфликты в постсоветском пространстве. М.: Аспект-пресс, 1997. 607 с.
7. Мяло К.Г. Россия и последние войны XX века (1989-2000). М.: «Вече». 346 с.
8. Пряхин В.Ф. Региональные конфликты на постсоветском пространстве: (Абхазия, Южная Осетия, Нагорный Карабах, Приднестровье, Таджикистан). М.: Гном и Д, 2002. 312 с.
9. Hughes J., Sasse G. Comparing Regional and Ethnic Conflicts in Post-Soviet Transition States: An Institutional Approach. *London School of Economics and Political Science*. URL: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/ec9fdf8c-c39a-4c11-97c3-869bd4f489ac.pdf>
10. Lynch D. Separatist States and Post-Soviet Conflicts. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs)*. Vol. 78, No. 4 (Oct., 2002). P. 831-848. URL: <https://www.jstor.org/stable/3095759>
11. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна. К.: НІСД, 2017. 496 с.
12. Магда Є. В. Гібридна агресія Росії: Уроки для Європи. К.: Каламар, 2017. 268 с.
13. Додонов Р.О. Конфлікт на Сході України у дзеркалі соціально-філософської рефлексії: монографія. Вінниця: Глобус Пресс, 2016. 200 с.
14. Зельманович І.І. «Заморожені» конфлікти на пост-радянському просторі як вияв інституційної кризи політики ЄС. *Прикарпатський вісник НТШ. Думка*. 2016. № 3. С. 127-135. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_2016_3_14
15. Алексейченко О.В. Геополітичні інтереси Російської Федерації у зоні «заморожених» конфліктів на пострадянському просторі. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 117(2). С. 8-15. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_117%282%29__4

16. Мельничук І.М. Інтеграційні проекти Російської Федерації на пострадянському просторі: Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук. Чернівці, 2015. С. 5. URL: https://www.chnu.edu.ua/res/chnu/chnu_news/February/Dysertatsija%20-%20Melnichuk.pdf
17. Особливості суспільно-політичної модернізації країн пострадянського простору: монографія. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2017. 288 с.
18. Режим Путіна: перезавантаження – 2018 / М.М. Розумний (заг. ред.), Я.В. Бережний, І.В. Валюшко, Р.В. Власенко, Д.М. Горєлов, В.С. Караваєв, А.В. Лепіхов, І.А. Павленко, В.О. Семененко, О.В. Снігир. К.: НІСД, 2018. 480 с. URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/Rezhym_Putina_do_druku_new-c9ed2.pdf
19. Парахонський Б.О., Яворська Г.М. Онтологія війни та миру: безпека, стратегія, смисл: монографія. К.: НІСД, 2019. 560 с.
20. Донбас в етнополітичному вимірі. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. 584 с.
21. Донбас і Крим: ціна повернення. К.: НІСД, 2015. 474 с.
22. Ткаченко В. Росія: ідентичність агресора: монографія. К.: ВЦ «Академія», 2016. 256 с.
23. Лоссовський І.Є. Зовнішньополітична стратегія Путіна як нова доктрина обмеженого суверенітету. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2015. № 5. URL: https://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2514/2244
24. Сили Б. Определение современного российского конфликта: как Кремль развязывает войну? Научно-исследовательский доклад. № 15 (2018). *Центр исследований по вопросам России и Евразии*. URL: <https://freerussiahouse.org/2019/01/18/opredelenie-sovremennogo-rossijskogo-konflikta-kak-kreml-razvazyvaet-voynu/>
25. Statement for the Record Worldwide Threat Assessment Armed Services Committee United States Senate. By Scott Berrier, Lieutenant General, U.S. Army, Director, Defense Intelligence Agency. P.18-48. *U.S. Senate Committee on Armed Services*, 26 April 2021. URL: <https://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/2021%20DIA%20Annual%20Threat%20Assessment%20Statement%20for%20the%20Record.pdf>
26. Boulègue M., Polyakova A. The Evolution of Russian Hybrid Warfare: Executive Summary. *CEPA*, January 29, 2021. URL: <https://cepa.org/the-evolution-of-russian-hybrid-warfare-introduction/>
27. Определение агрессии. Утверждено резолюцией 3314 (XXIX) Генеральной Ассамблеи от 14 декабря 1974 года. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-74
28. Humanitarian consequences of the war in Ukraine. PACE. Resolution 2198 (2018). *PACE*. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=24432&lang=en>
29. Report on Preliminary Examination Activities 2019. *The Office of the Prosecutor of the International Criminal Court*, 5 December 2019. P. 66-73. URL: <https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/191205-rep-otp-PE.pdf>
30. Перепелиця Г. Ідеологія «русского міра» як загроза безпеці світу та Україні (миру, безпеці, демократії та процвітання). *Центр дослідження Росії*. URL: https://r-studies.org/cms/index.php?action=news/view_details&news_id=81655&lang=ukr
31. Бартош А. России не избежать гибридных войн. Многомерные вооруженные конфликты и национальная безопасность. *Независимая газета*, 09.03.2018. URL: https://nvo.ng.ru/concepts/2018-03-09/1_987_hybridwar.html
32. Cornell S.E., Shaffer B. The United States Needs to Declare War on Proxies. *Foreign Policy*. URL: <https://foreignpolicy.com/2020/02/27/russia-iran-suleimani-the-united-states-needs-to-declare-war-on-proxies/>
33. Герасимов В. Ценность науки в предвидении. *Еженедельник «Военно-промышленный курьер»*. 2013. № 8 (476), 27 февраля 2013. URL: <https://www.vpk-news.ru/articles/14632>

34. Герасимов Валерий Васильевич. *Министерство обороны Российской Федерации*. URL: https://structure.mil.ru/management/info.htm?id=11113936@SD_Employee
35. Лавер О. Г. Війни та народонаселення країн світу у XX-XXI століттях (1900-2016 рр.): статистичне дослідження: монографія. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Ужгород: ДВНЗ УжНУ, 2018. 757 с.
36. ООН підрахувала кількість жертв бойових дій на Донбасі. *Радіо Свобода*, 19.02. 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-kst-gertv-boyovyh-donbas/31110937.html>
37. Агресія Росії проти України: обсяги втрат і можливості репарацій. *Еспресо*, 30.03.2018 р. URL: https://espresso.tv/article/2018/03/30/agresiya_rosiyi_protuy_ukrayiny_obsyagy_vtrat_i_mozhlyvosti_reparaciy
38. Global Peace Index 2017. *Institute for Economics & Peace*. URL: <https://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/06/GPI-2017-Report-1.pdf>
39. Додонов Р.О. Закономірності розгортання збройних конфліктів у XXI столітті. *Вісник Донецького національного університету. Серія філософські науки*. 2017. Травень. С. 85-94. URL: <https://jvestnik-philosophy.donnu.edu.ua/article/view/3772>
40. Феденко О.В., Панасюк В.В. Еволюція змісту сучасної війни. *Військово-науковий вісник*. № 24. Львів: НАСВ, 2015. С. 219-230.
41. Алексейченко О.В. «Заморожені» конфлікти на пострадянському просторі: Геополітичний вимір. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. № 2 (2013). URL: https://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2305/2025
42. Гібридна війна Росії проти України: уроки та висновки. *Укрінформ*, 24.10.2016. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2107122-gibridna-vijna-rosii-proti-ukraini-uroki-ta-visnovki.html>
43. Кульчицький С.В.. Ради робітничих, селянських і солдатських депутатів, депутатів трудящих, народних депутатів. *Енциклопедія історії України: у 10 т. К.: Наук. думка, 2012. Т. 9: «Прил – С»*. 944 с.
44. Кульчицький С.В.. Компарти́но-радянська система державної влади в СРСР: творення, основні етапи розвитку, крах. *Енциклопедія історії України: у 10 т. К.: Наукова думка, 2007. Т. 4: «Ка – Ком»*. 528 с.
45. Гай-Нижник П. «Самостійна» УСРР: хронологія виникнення маріонеткової псевдодержави та її «добровільного» вступу до СРСР. *Всеукраїнська газета «День»*, 18.02.2013. URL: <https://incognita.day.kyiv.ua/xronologiya-viniknennya-marionetkovoyi-psevdoderzhavi.html>
46. Алексейченко О.В. Етнополітичні конфлікти в регіоні південного Кавказу: історико-політичні передумови. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 116(1). С. 61-69. URL: [https://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_116\(1\)_10](https://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_116(1)_10)
47. Proxy war. *Cambridge English Dictionary*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/proxy-war>
48. Proxy War. *Lexico*. URL: https://www.lexico.com/definition/proxy_war
49. Byman D. Why States are Turning to Proxy War. *The National Interest*, August 26, 2018. URL: <https://nationalinterest.org/feature/why-states-are-turning-proxy-war-29677>
50. Паливода В. «Заморожені» конфлікти на пострадянському просторі як виклик європейській безпеці. *Національний інститут стратегічних досліджень*, 01.06.2019. URL: <https://www.niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/zamorozheni-konflikti-na-postradyanskomu-prostori-yak-viklik-evropeyskiy>

References

1. Perepelytsya, H.M. (2003). *Henezys konfliktiv na postkomunistychnomu prostori Yevropy* [Genesis of conflicts in the post-communist space of Europe]. Kyiv: Stylos. [In Ukrainian].
2. Bohdanovych, V.Yu., Manachynskiy, A.Ya., Ehorov, Yu.V., Muha, V.A. & Bortnyk, A.A. (2008). *Konflskty i vojny posle raspada SSSR* [Conflicts and wars after the collapse of the USSR]. Kyiv: Vyd-vo "Kyj". [In Russian].

3. Polishchuk, K. (2015). Chynnyky konfliktohennosti ta peredumovy vynyknennya i eskalaciyi konfliktiv na postradyans'komu prostori u 90-kh rokakh XX stolittya [Factors of conflict and preconditions for the emergence and escalation of conflicts in the post-Soviet space in the 90s of the twentieth century]. [Online]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya "Mizhnarodni vidnosyny"*, 37, (3), Available from: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/175> [In Ukrainian].
4. Mandrahelya, V.A. (2003). *Prychyny ta kharakter voyen (zbrojnykh konfliktiv): filosof's'ko-sociolohichnyj analiz: Monohrafiya* [Causes and nature of wars (armed conflicts): philosophical and sociological analysis: Monograph]. Kyiv: YeU. [In Ukrainian].
5. Dalyavs'ka, T.P. (2018). *Fenomen nevyznanykh derzhav: politolohichnyj analiz: monohrafiya* [The phenomenon of unrecognized states: a political science analysis]. Kyiv: Universytet "KROK". [In Ukrainian].
6. Zdravomyslov, A. (1997). *Mezhnacyonal'nyye konflikty v postsovetskom prostranstve* [Interethnic conflicts in the post-Soviet space]. Moskva: Aspekt-press. [In Russian].
7. Myalo, K.H. (2002). *Rossiya i poslednye vojny XX veka (1989-2000)* [Russia and the last wars of the twentieth century]. Moskva: "Veche". [In Russian].
8. Pryakhin, V.F. (2002). *Rehyonal'nyje konflikty na postsovetskom prostranstve: (Abkhaziya, Yuzhnaya Osetiya, Nahornyj Karabax, Prydnestrov'e, Tadzhykistan)* [Regional conflicts in the post-Soviet space: (Abkhazia, South Ossetia, Nagorny Karabakh, Transnistria, Tajikistan)]. Moskva: Hnom i D. [In Russian].
9. Hughes, J., Sasse, G.. (2001). Comparing Regional and Ethnic Conflicts in Post-Soviet Transition States: An Institutional Approach. [Online]. *London School of Economics and Political Science*. Available from: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/ec9fdf8c-c39a-4c11-97c3-869bd4f489ac.pdf> [In English].
10. Lynch, D. (2002). Separatist States and Post-Soviet Conflicts. [Online]. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs)*. Vol. 78, No. 4 (Oct., 2002). P. 831-848. Available from: <https://www.jstor.org/stable/3095759> [In English].
11. Horbulina, V.P. (eds) (2017). *Svitova hibrydna vijna: ukrayins'kyj front: monohrafiya*. [World hybrid war: Ukrainian front]. Kyiv: NISD. [In Ukrainian].
12. Mahda, Ye. V. (2017). *Hibrydna ahresiya Rosiyi: Uroky dlya Yevropy* [Russia's Hybrid aggression: Lessons for Europe]. Kyiv: Kalamar. [In Ukrainian].
13. Dodonov, R.O. (2016). *Konflikt na Sknodi Ukrayiny u dzerkali social'no-filosofs'koyi refleksiyi: monohrafiya* [Conflict in eastern Ukraine in the mirror of socio-philosophical reflection]. Vinnytsya: Hlobus Press. [In Ukrainian].
14. Zel'manovych, I.I. (2016). "Zamorozheni" konflikty na post-radyans'komu prostori yak vvyav instyucijnoyi kryzy polityky YeS ["Frozen" conflicts in the post-Soviet space as a manifestation of the institutional crisis of EU policy]. [Online]. *Prykarpats'kyj visnyk NTSh*, 3, pp. 127-135. Available from: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_2016_3_14 [In Ukrainian].
15. Alyeksyejchenko, O.V. (2013). Heopolitychni interesy Rosijs'koyi Federaciyi u zoni "zamorozhenykh" konfliktiv na postradyans'komu prostori [Geopolitical interests of the Russian Federation in the zone of "frozen" conflicts in the post-Soviet space]. [Online]. *Aktual'ni problemy mizhnarodnyx vidnosyn*, 117, (2), pp. 8-15. Available from: https://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_117%28%29_4 [In Ukrainian].
16. Mel'nychuk, I.M. (2015). *Intehracijni proekty Rosijs'koyi Federaciyi na postradyans'komu prostori* [Integration projects of the Russian Federation in the post-Soviet space]: Dysertaciya na здобuttya naukovoho stupenya doktora politychnykh nauk. Chernivtsi, p. 5. [Online]. Available from: https://www.chnu.edu.ua/res/chnu/chnu_news/February/Dysertatsija%20-%20Melnychuk.pdf [In Ukrainian].

17. *Osoblyvosti suspil'no-politychnoyi modernizaciyi krayin postradyans'koho prostoru: monohrafiya*. (2017). [The Peculiarities of socio-political modernization of the countries of the post-Soviet space]. Kyiv: DU "Instytut vsesvitn'oyi istoriyi NAN Ukrayiny". [In Ukrainian].
18. Rezhym Putina: perezavantazhennya – 2018. (2018) [Putin's regime: reboot-2018]. Kyiv: NISD, 2018. [Online]. *Nacional'nyj instytut stratehichnyx doslidzhen'*. Available from: http://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/Rezhym_Putina_do_druku_new-c9ed2.pdf [In Ukrainian].
19. Parakhons'kyj, B.O., Yavors'ka, H.M. (2019). *Ontolohiya vijny ta myru: bezpeka, stratehiya, smysl: monohrafiya* [Ontology of war and peace: security, strategy, meaning]. Kyiv: NISD. [In Ukrainian].
20. *Donbas v etnopolitychnomu vymiri*. (2014). [Donbass in the ethno-political dimension]. Kyiv: IPIEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrayiny. [In Ukrainian].
21. *Donbas i Krym: tsina povnennya*. (2015). [Donbass and Crimea: the price of returning]. Kyiv: NISD. [In Ukrainian].
22. Tkachenko, V. (2016). *Rosija: identychnist' ahresora: monohrafiya* [Russia: the identity of aggressor]. Kyiv: VC "Akademiya". [In Ukrainian].
23. Lossovs'kyj, I.Ye. (2015). Zovnishn'opolitychna stratehiya Putina yak nova doktryna obmezhenoho suverenitetu [Putin's foreign policy strategy as a new doctrine of limited sovereignty]. [Online]. *Mizhnarodni vidnosyny. Seriya "Politychni nauky"*, 5. Available from: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2514/2244 [In Ukrainian].
24. Seely, B. (2018). Opredeleniye sovremennoho rossijskogo konflikta: kak Kreml' razvyzyvaet vojnu? [Definition of the current Russian conflict: How does the Kremlin wage war?] Nauchno-issledovatel'skij doklad, 15. [Online]. *Centr issledovanij po voprosam Rossiji y Evraziyi*. Available from: <https://freerussiahouse.org/2019/01/18/opredelenie-sovremennogo-rossijskogo-konflikta-kak-kreml-razvyzyvaet-voynu/> [In Ukrainian].
25. Statement for the Record Worldwide Threat Assessment Armed Services Committee United States Senate. By Scott Berrier, Lieutenant General, U.S. Army, Director, Defense Intelligence Agency. P. 18-48. [Online]. *U.S. Senate Committee on Armed Services*, 26 April 2021. Available from: <https://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/2021%20DIA%20Annual%20Threat%20Assessment%20Statement%20for%20the%20Record.pdf> [In English].
26. Boulègue, M., Polyakova, A. (2021). The Evolution of Russian Hybrid Warfare: Executive Summary [Online]. *CEPA*, January 29, 2021. Available from: <https://cepa.org/the-evolution-of-russian-hybrid-warfare-introduction/> [In English].
27. Opredeleniye ahressiyi. Utverzhdeno rezolyuciej 3314 (XXIX) Heneral'noj Assambleji ot 14 dekabrya 1974 goda [Definition of aggression. Approved by General Assembly resolution 3314 (XXIX) of 14 December 1974]. [Online]. *Verkhovna Rada Ukrayiny*. Available from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-74 [In Russian].
28. Humanitarian consequences of the war in Ukraine. PACE. Resolution 2198 (2018). [Online]. *PACE*. Available from: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=24432&lang=en> [In English].
29. Report on Preliminary Examination Activities 2019. [Online]. *The Office of the Prosecutor of the International Criminal Court*, 5 December 2019. P. 66-73. Available from: <https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/191205-rep-otp-PE.pdf> [In English].
30. Perepelycyia, H. (2019). Ideolohiya "ruskoho mira" yak zahroza bezpeci svitu ta Ukrayini (myru, bezpeci, demokratyi ta procvitannyu) [The ideology of "Russian world" as a threat to the security of the world and Ukraine (peace, security, democracy and prosperity)]. [Online]. *Centr doslidzhennya Rosiyi*. Available from: https://r-studies.org/cms/index.php?action=news/view_details&news_id=81655&lang=ukr [In Ukrainian].
31. Bartosh, A. (2018). Rossiyyi ne izbezhat' hibridnykh vojn. Mnohomernyye vooruzhennyye konflikty i nacional'naya bezopasnost' [Russia can not avoid hybrid wars. Multidimensional

- armed conflicts and the national security]. [Online]. *Nezavisimaya gazeta*, 09.03.2018. Available from: https://nvo.ng.ru/concepts/2018-03-09/1_987_hybridwar.html [In Russian].
32. Cornell, S.E., Shaffer, B. (2020). The United States Needs to Declare War on Proxies. [Online]. *Foreign Policy*, 2020/02/27. Available from: <https://foreignpolicy.com/2020/02/27/russia-iran-suleimani-the-united-states-needs-to-declare-war-on-proxies/> [In English].
33. Herasymov, V. (2013). Cennost' nauki v predvidenii [The value of science is anticipation]. [Online]. *Ezhenedel'nik "Voенno-promyshlennyj kur"jer*", 8 (476), 27 feb. 2013. Available from: <https://www.vpk-news.ru/articles/14632> [In Russian].
34. Herasymov Valerij Vasil'evich. [Online]. *Ministerstvo oborony Rossijskoj Federaciiyi*. Available from: https://structure.mil.ru/management/info.htm?id=11113936@SD_Employee [In Russian].
35. Laver, O.H. (2018). *Vijny ta narodonaselennya krayin svitu u XX-XXI stolittiyakh (1900-2016 rr.): statystychnе doslidzhennya: monohrafiya* [Wars and population of the world in the XX-XXI centuries (1900-2016): a statistical study]. Vyd. 2-he, pererob. i dopov. Uzhhorod: DVNZ UzhNU. [In Ukrainian].
36. OON pidрахувала kil'kist' zhertv bojovykh dij na Donbasi [The UN has counted the number of victims of hostilities in Donbass]. [Online]. *Radio Svoboda*, 19.02. 2021. Available from: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-kst-gertv-boyovyh-donbas/31110937.html> [In Ukrainian].
37. Ahresiya Rosiyi proty Ukrayiny: obsyagy vtrat i mozhlyvosti reparacij [Russia's aggression against Ukraine: the amount of losses and the possibility of reparations]. [Online]. *Espresso*, 30.03.2018. Available from: https://espresso.tv/article/2018/03/30/agresiya_rosiyi_prot_y_ukrayiny_obsyagy_vtrat_i_mozhlyvosti_reparacij [In Ukrainian].
38. Global Peace Index 2017. [Online]. *Institute for Economics & Peace*. Available from: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/06/GPI-2017-Report-1.pdf> [In English].
39. Dodonov, R.O. (2017). Zakonomirnosti rozhortannya zbrojnykh konfliktiv u XXI stolitti [Regularities of the armed conflicts development in the XXI century]. [Online]. *Visnyk Donec'koho nacional'noho universytetu. Seriya filosofsk'i nauky*. May. pp. 85-94. Available from: <https://jvestnik-philosophy.donnu.edu.ua/article/view/3772> [In Ukrainian].
40. Fedenko, O.V., Panasyuk, V.V. (2015). Evolyuciya zmistu suchasnoyi vijny [Evolution of the content of modern warfare]. *Vijs'kovo-naukovyj visnyk*, 24, pp. 219-230. [In Ukrainian].
41. Alyeksyejchenko, O.V. (2013). "Zamorozheni" konflikty na postradyans'komu prostori: Heopolitychnyj vymir ["Frozen" conflicts in the post-Soviet space: Geopolitical dimension]. [Online]. *Mizhnarodni vidnosyny. Seriya "Politychni nauky"*, 2. Available from: https://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2305/2025 [In Ukrainian].
42. Hibrydna vijna Rosiyi proty Ukrayiny: uroky ta vysnovky [Russia's hybrid war against Ukraine: lessons and conclusions]. [Online]. *Ukrinform*, 24.10.2016. Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2107122-gibridna-vijna-rosii-proti-ukraini-uroki-ta-visnovki.html> [In Ukrainian].
43. Kul'chyc'kyj, S.V. (2012). Rady robitnychykh, selyans'kykh i soldats'kykh deputativ, deputativ trudyashhykh, narodnyx deputativ [Soviets of workers', peasants' and soldiers' deputies, workers' deputies, people's deputies]. *Encyklopediya istoriyi Ukrayiny: u 10 t.* Kyiv: Nauk. dumka. T. 9: "Pryl – S". [In Ukrainian].
44. Kul'chyc'kyj, S.V. (2007). Kompartijno-radyans'ka systema derzhavnoyi vlady v SRSR: tvorennya, osnovni etapy rozvytku, krakh [Communist Party-Soviet system of state power in the USSR: creation, the main stages of development, collapse]. *Encyklopediya istoriyi Ukrayiny: u 10 t.* Kyiv: Naukova dumka. T. 4: "Ka – Kom". [In Ukrainian].
45. Haj-Nyzhnyk, P. (2013). "Samostijna" USRR: khronolohiya vynyknennya marionetkovoyi psevdoderzhavy ta yiyi "dobrovil'noho" vstupu do SRSR ["Independent" UkrSSR: a chronology of the emergence of a puppet pseudo-state and its "voluntary" accession to the USSR]. [Online].

- Vseukrayins'ka hazeta «Den'»*, 18.02.2013. Available from: <https://incognita.day.kyiv.ua/xronologiya-viniknennya-marionetkovoyi-psevdoderzhavi.html> [In Ukrainian].
46. Alyeksyejchenko, O.V. (2013). Etnopolitychni konflikty v rehioni pivdennoho Kavkazu: istoryko-politychni peredumovy [Ethnopolitical conflicts in the South Caucasus: historical and political preconditions]. [Online]. *Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, 116, (1), pp. 61-69. Available from: [https://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_116\(1\)_10](https://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_116(1)_10) [In Ukrainian].
47. Proxy war. [Online]. *Cambridge English Dictionary*. Available from: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/proxy-war> [In English].
48. Proxy War. [Online]. *Lexico*. Available from: https://www.lexico.com/definition/proxy_war [In English].
49. Byman, D. (2018). Why States are Turning to Proxy War. [Online]. *The National Interest*, August 26, 2018. Available from: <https://nationalinterest.org/feature/why-states-are-turning-proxy-war-29677> [In English].
50. Palyvoda, V. (2019). “Zamorozheni” konflikty na postradyans'komu prostori yak vyklyk yevropejs'kij bezpeci [“Frozen” conflicts in the post-Soviet space as a challenge to European security]. [Online]. *Nacional'nyj instytut stratehichnykh doslidzhen'*, 01.06.2019. Available from: <https://www.niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/zamorozheni-konflikty-na-postradyanskomu-prostori-yak-viklyk-evropejskiy> [In Ukrainian].

Кордун А.А. Вооруженные конфликты и непризнанные «республики» как инструменты влияния России на постсоветские страны.

Исследование является попыткой обобщения практики реализации Россией своего влияния на постсоветском пространстве в контексте гибридной агрессии как сущности международной политики РФ в этом регионе. Основное острие этой агрессии направлено против тех стран из числа республик бывшего СССР, которые задекларировали свой четкий курс на европейскую и евроатлантическую интеграцию (Украина, Грузия и Молдова) и таким образом мешают реализации имперских амбиций России.

Ради осуществления своих планов Россия комплексно использует широкий спектр инструментов и методов воздействия как невоенного («soft power»), так и военного («hard power») характера. Такое влияние осуществляется системно, на протяжении многих лет и носит комплексный и всеобъемлющий характер в различных областях. Методы и способы воздействия, как и их приоритетность, не являются постоянными и разнятся в зависимости от страны их использования.

Среди них не последнее место отведено Россией манипуляциям с вооруженными конфликтами, являющиеся частью хорошо отработанного этой страной механизма ведения т.н. гибридных войн с целью укрепления своего геополитического влияния. Поддержка или использование определенных сил в активных вооруженных конфликтах или угроза возобновления активной фазы «замороженных» вооруженных конфликтов могут выступать серьезным инструментом внешнеполитического давления и предоставляют Москве реальные военно-политические преимущества в регионе.

Такие конфликты оказывают решающее влияние на повестку дня стран их локализации и приносят колоссальные убытки для их экономического и человеческого потенциала. «Замороженные» конфликты в Грузии и Молдове, как и все еще активный конфликт на востоке Украины, стали явными препятствиями для быстрого продвижения этих стран на пути европейской и евроатлантической интеграции и создают крайне негативный фон для их демократического и экономического развития.

Поскольку Россия не достигла своих целей в зонах конфликтов в Украине, Грузии и Молдове, наиболее вероятно, что в ближайшей перспективе не стоит ожидать существенных положительных изменений в их урегулировании. Одним из наиболее эффективных механизмов защиты от экспансионистских посягательств России для этих стран может стать максимальное сближение с ЕС и НАТО, а в перспективе – и вступление в эти организации.

Такой шаг станет своеобразной победой в гибридной войне с Россией. Ведь именно ради недопущения такого варианта Россией были созданы и/или поддерживаются вышеупомянутые зоны нестабильности.

Ключевые слова: *постсоветское пространство, Россия, влияние, непризнанные государства, вооруженные конфликты*

Kordun O. Armed Conflicts and Unrecognized “republics” as Instruments of Russia’s Influence on Post-Soviet Countries.

The study is an attempt to generalize the practice of Russia’s implementation of its influence in the post-Soviet space in the context of hybrid aggression as the essence of Russia’s international policy in the region. The main focus of this aggression is directed against those countries of the former Soviet republics that have declared their clear course of European and Euro-Atlantic integration (Ukraine, Georgia and Moldova) and thus stand in the way of Russia’s imperial ambitions.

In order to implement its plans, Russia comprehensively uses a wide range of tools and methods of influence of both non-military (“soft power”) and military (“hard power”) nature. Such influence is carried out systematically, for many years and has a complex and comprehensive character in various spheres. Moreover, the methods and ways of influence, as well as their priority, are not stable and differ depending on the country of their application.

Among them, not the least place is given by Russia to the manipulation of armed conflicts, which is part of the well-established mechanism of the so called hybrid wars in order to strengthen its geopolitical influence. Supporting or using certain forces in active armed conflicts or threatening to resume the active phase of “frozen” armed conflicts can be a serious tool of foreign policy pressure and give Moscow real military-political advantages in the region.

Such conflicts have a decisive impact on the agenda of their localization countries and bring enormous damage to their economic and human potential. The “frozen” conflicts in Georgia and Moldova, as well as the still active conflict in eastern Ukraine, have become clear obstacles to the rapid progress of these countries on the path to European and Euro-Atlantic integration and create a very negative background for their democratic and economic development.

As Russia has not yet achieved its goals in the conflict zones in Ukraine, Georgia and Moldova, it is most likely that no significant positive changes in their settlement should be expected in the near future. One of the most effective mechanisms to protect Russia from expansionist encroachments for these countries may be maximum rapprochement with the EU and NATO, and in the long run – accession to these organizations. Such a step will be a kind of victory in the hybrid war with Russia. After all, it is precisely in order to prevent such an option that Russia has created and / or maintains the above-mentioned zones of instability.

Keywords: *post-Soviet space, Russia, influence, unrecognized states, armed conflicts*